

Suriyeli Mülteciler için İnsani Diplomasi ve Türkiye-AB İlişkileri*

Giray Sadık**, Hilal Zorba***

Özet

Türkiye, Suriye ve Irak gibi Orta Doğu'daki kriz bölgelerine yakın konumu nedeniyle giderek artan kitlesel mülteci akınına maruz kalmaktadır. Avrupa Birliği (AB) bu durumdan rahatsız olmuştur çünkü Türkiye sınırını geçen mülteciler Avrupa Kalesi'nin sınırlarına dayanmakta ve dolayısıyla Avrupa'ya doğru yol almaktadırlar. Türkiye ve AB bu mülteci sorununa farklı yaklaşımlar ve farklı politikalar üretmiştir. Bu çalışma, 2011 sonrası Suriyeli mülteci krizinin politika sonuçlarını analiz etmektedir. Devam etmekte olan mülteci krizinin iki tarafın politikaları ve Türkiye-AB ilişkileri üzerindeki etkileri insani diplomasinin içgörülerini ışığında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Diplomasi, Mülteci Krizi, Suriye, Türkiye, Avrupa Birliği (AB)

* Bu makalede, Hilal Zorba tarafından 2015 yılında Doçent Dr. Giray Sadık danışmanlığında savunulan "Turkish and European Perspectives on Syrian Migration since 2011" başlıklı tezin bazı bulguları kullanılmıştır.

** Doçent, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: girayuga@gmail.com

*** Doktora Adayı, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta: hilalzorba@gmail.com

Suriyeli Mülteciler için İnsani Diplomasi ve Türkiye-AB İlişkileri*

Giray Sadık**, Hilal Zorba***

Öz

Türkiye, Suriye ve Irak gibi Ortadoğu'daki sorun yaşanan bölgelere yakınlığı nedeniyle artan kitlesel mülteci akınına maruz kalmıştır. Avrupa Birliği(AB) bu konudan rahatsızlık duymaktadır, çünkü Türkiye sınırını aşan mülteciler Korunaklı Kale Avrupası'nın sınırlarına dayanmaktadır ve böylece Avrupa'ya gitmektedirler. AB ve Türkiye, bu mülteci sorununa farklı yaklaşmakta ve fark- lı politikalar üretmektedir. Bu çalışma, 2011 sonrası Suriyeli mülteci krizinin politika uygulamalarını analiz etmektedir. Devam eden mülteci krizinin iki tarafın politikalarına ve Türkiye-AB ilişkileri üzerine etkileri insani diplomasi anlayışı ışığında analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Diplomasi, Mülteci Krizi, Suriye, Türkiye, Avrupa Birliği (AB).

* Bu makalede 2015 yılında Hilal Zorba tarafından Doç. Dr. Giray Sadık danışmanlığında savunması yapılan "2011 Sonrası Suriyeli Göçüne Yönelik Türk ve Avrupa Perspektifleri" tezindeki bazı bulgulardan yararlanılmıştır.

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: girayuga@gmail.com

*** Doktor Adayı, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: hilalzorba@gmail.com

GİRİŞ

Bu çalışma, 2011 sonrasında Türkiye'ye yönelik Suriyeli mülteci akınını ve AB ile Türkiye'nin Suriyeli mültecilere insani yardım konusundaki yaklaşımlarını analiz edecektir. Ayrıca AB ve Türkiye'nin Suriyeli göç akınına ilişkin politikaları karşılaştırılacaktır. Bu çalışma, Avrupa ve Türkiye'nin politikalarının ne ölçüde örtüştüğü ve/veya ayrıştığı sorusuna cevap bulmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede tanımlanması gereken ilk kavramlar mülteci, AB ve Türkiye'nin mülteci statüsüdür.

"Mülteci, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tüzüğü kriterlerini karşılayan ve 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'ye veya 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol'e taraf olan bir ülkede bulunup bulunmadığına veya ev sahibi ülke tarafından bu belgelerden herhangi biri uyarınca mülteci olarak tanınıp tanınmadığına bakılmaksızın, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler (BM) korumasına hak kazanan kişidir" (IOM, 2004:52). Ancak, bu kavramların tanımı ülkelere göre değişiklik göstermektedir.

Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'yi (CRSR) imzalamış ve coğrafi sınırlama getirmiştir. Türkiye'nin iç mevzuatı 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'dir. 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'ne göre mülteci statüsü sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle kaçarak Türkiye'ye sığınan kişilere verilmiştir (İçduygu, 2015:4). AB'de, menşe ülkesinin dışında bulunan ve zulme uğrayacağından korktuğu için ülkesine geri dönemeyen veya dönmek istemeyen AB vatandaşı olmayan veya vatansız kişiler mülteci statüsü için başvurabilir.

2010 yılında tüm Ortadoğu ülkelerini etkileyen Arap Baharı başladı ve hala bölgede yayılmaya devam ediyor. Suriye'nin tam demokrasi ile yönetilmemesi nedeniyle Suriye halkı da Ortadoğu'da yaşayan diğer ülke vatandaşları gibi demokrasi istemeye başlamıştır. Suriye iç savaşının başlangıcından itibaren, 6,3 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş ve 13,5 milyon kişi (4,9

milyonu ulaşılması gerçekten zor olan kuşatılmış bölgelerde yaşamaktadır) insani yardıma ihtiyaç duymaktadır (Avrupa Komisyonu, 2017:1). 3,8 milyondan fazla mülteci Lübnan (1,5 milyon), Ürdün (2,8 milyon), Türkiye (3,3 milyondan fazla), Irak (239.000), Mısır ve Kuzey Afrika'ya kaçmıştır (UNHCR, 2017). Suriyeli mültecilere yardım etmek için ellerinden geleni yaptılar. Uluslararası Kriz Grubu'na göre Türkiye, Suriyelilerin kendilerine güven duygusunu yeniden kazanmalarına ve yeni çevrelerine entegre olmalarına yardımcı olmak için esnek davranmış ve önemli adımlar atmıştır (International Crisis, 2013:6). Ancak krizin ilk yıllarında Türk hükümeti hakkında bazı şikâyetler dile getirilmiştir. Uluslararası Kriz Grubu'na göre, dış katkıları zorlaştıran temel faktör, Türkiye'nin uluslararası örgütleri ve STK'ları kaydetme konusundaki tereddütleri ve bunların doğrudan insani konularda çalışmasına ne derece izin vermeye hazır olduğu olmuştur (International Crisis, 2013:15).

Türk hükümeti ilk başta Suriyeli mültecileri "misafir" olarak adlandırdı çünkü Türkiye Avrupalılar dışında mülteci statüsü vermiyor. İshaliye'deki yerel yönetimlerden birinde çalışan Şenay Özden'in röportajına göre; Suriyeli mülteciler misafir statüsünden rahatsız oldular. Misafir statüsü, Suriyelilerin Türkiye'de herhangi bir hakka sahip olmadığı ve devletin istediği zaman onları sınır dışı etme kararını verme hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir (Özden, 2013:5). Ancak bu sorun 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanundan sonra yayınlanan geçici koruma rejimi ile çözülmüştür¹. Kemal Kirişçi (2014:51) Türk hükümetini açık kapı politikası için takdir etmekle birlikte, bu politikanın yasal dayanağının zayıf olduğunu düşünmektedir.

Türkiye'deki mülteci ve/veya misafir sorunu devam ederken, sorun Avrupa ülkelerinde başka boyutlara ulaşmıştır. İçinde

1 Ayrıntılar için bkz: Ali Zafer Sağıroğlu, "Türkiye'nin Göç Hukuku ve Politikası: Yeni Bir Dönem mi?" Edited by İbrahim Sirkeci and Barbara Pusch içinde *Turkish Migration Policy (41-53)*, Transnational Press London, 2016., http://www.goc.gov.tr/icerik6/yukk_327_328_329_icerik,

G. Sadık - H. Zorba

http://www.goc.gov.tr/files/files/ge%C3A7ici_koruma_y%C3%B6netmeli%C3%92i.pdf.

2013 ve 2014 yıllarında Almanya gibi bazı Avrupa ülkeleri BMMYK'nın Suriyeli mülteciler için daha fazla yeniden yerleştirme ve insani kabul çağrısına yanıt verdi. Mülteci Çalışmaları Merkezi'ne göre, birçok Avrupa ülkesi Suriyeliler için yeniden yerleştirme, insani kabul veya genişletilmiş aile birleşimi programları başlatmış olsa da, izin verilen sayılar düşüktür (Orchard ve Miller, 2014:7).

Mülteci krizinin hem Türkiye hem de AB açısından kapsamlı bir analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma, bu ihtiyacı siyasi tartışmaların ötesinde ele almaktadır. Birçok araştırma merkezi Suriye iç savaşı ve Suriyeli mültecilerle ilgili raporlar yayınlamıştır. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğu konuyu tek taraflı olarak ele almakta ve çoğunlukla siyasetçiler açısından incelemektedir. Ancak bunların çok az bir kısmı AB ve Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yaklaşımını karşılaştırmaktadır. Bu çalışma, Suriyeli mülteciler konusunda Türkiye-AB ilişkilerini yeni bir kavram olan "insani diplomasi"² yardımıyla incelemek üzere düzenlenmiştir. Bu nedenle öncelikle insani diplomasiye ilişkin teorik çerçeve kapsamlı bir şekilde açıklanacaktır. İkinci olarak, Suriyeli mülteci sorununun ortaya çıkışı ve Türkiye-AB'nin bu konudaki uygulamaları karşılaştırmalı olarak açıklanacaktır. Üçüncü olarak, AB ve Türkiye için politika çıkarımları sunulacaktır. Son olarak, bu politikaların sonuç ve çıkarımları hazırlanacak ve bunların sonuçları sunulacaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE OLARAK İNSANİ DİPLOMASİ

Çatışmalar ve krizler insanın varoluşuyla birlikte ortaya çıkan süreçlerdir. Bu nedenle insanlık tarihi birçok büyük kriz ve kısa süreli krizlerle bugünlere gelmiştir. Ulusal sınırlar keskinleşti

2 Ayrıntılar için bkz: Larry Minear, Hazel Smith (2007), Humanitarian Diplomacy Practitioners and Their Craft, United Nations University Press, Tokyo; Ahmet Davutoğlu (2013), Turkey's humanitarian diplomacy: objectives, challenges and prospects, Nationalities Papers Vol.41, No.6, 865-870; Reşat Bayer, E. Fuat Keyman (2012), Turkey: An Emerging Hub of Globalization and Internationalist Humanitarian Actor?, Globalizations Vol.9, No.1, 73-90.

Ulus-devletlerin ortaya çıkışıyla başlayan krizler, son yüzyılda küreselleşmenin artmasıyla birlikte etkisini yitirmeye başlamıştır. Bunun sonucunda bir ülkede meydana gelen olay önce komşu ülkeleri daha sonra coğrafyadaki tüm devletleri etkilemekte ve zamanla yayılma etkisi ile ön plana çıkmaktadır. Bu durum yaklaşık 7 yıldır Orta Doğu bölgesinde hakimdir. Bir ülkede başlayan yangın zamanla tüm bölgeyi etkisi altına aldı. Böyle bir ortamda insanların yaşadığı sefalet "insani yardım" kavramını uluslararası sistemde aktif olan devletlerin öncelikli gündemi haline getirmiştir. İnsani yardım; barınma, temizlik, gıda ve su gibi birçok alanı kapsayan kapsamlı bir kavramdır. Özellikle Suriye iç savaşı, uluslararası toplumun insani yardım kavramını yeniden düşünmesi ve genişletmesi anlamında bir dönüm noktası olmuştur. Böylece hem uluslararası yardım kuruluşları hem de devletler birlikte son zamanların popüler kavramı olan "insani diplomasiyi" üretmişlerdir.

İnsani Diplomasinin Ortaya Çıkışı

İnsani diplomasi kavramının tanımına ilişkin bazı tartışmaların yanı sıra; yaşanan insanlık dramlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan bazı genel kabuller bulunmaktadır. İnsani diplomasi, acil durumlarda insanların hızlı bir şekilde güvenliğini sağlamak ve yardım dağıtımını kolaylaştırmak için Uluslararası Hukuk kurallarından ve insani zorunluluklardan yararlanır (Whittall, 2009:38). İnsani yardım çalışanlarının insani diplomasi konusunda bazı sorumlulukları vardır; ancak kendilerini bir diplomat olarak görmezler. Geleneksel diplomasi gibi insani diplomasinin de bilgi toplama, müzakere ve iletişim gibi bazı önemli görevleri vardır (Minear, 2007:8). Geleneksel diplomasi 1949 Viyana Sözleşmelerine uygun olarak egemen devletlerle yürütülür; ancak insani diplomasi acil durumlarda ortaya çıkar. Geleneksel diplomasinin uygulanmasını sağlayan diplomatlar devletler ve onlarla ilgili durumlarla ilgilenirler. Ancak insani yardım çalışanları

devlet dışı aktörlerin durumlarıyla ilgilenmek. İnsancıl diplomasinin görevleri hala karmaşıktır, ancak savunmasız bir nüfusun insan haklarının korunmasını sağlamak; uluslararası insancıl hukuka daha fazla uyulmasını teşvik etmek gibi bazıları onaylanmıştır (Minear, 2007: 21).

Whittall'ın çalışmasında da belirtildiği gibi (2009:42), insani diplomasi veri sağlamak ve toplamaktan daha fazlasıdır. "*İnsani diplomasi, insani politikaların ya da krizdeki insanların refahına yönelik politikaların formüle edilmesi açısından daha derin bir mücadeledir. Burada bir bileşeniniz var ama büyük resim insani krizle ilgili değil, bu siyasi bir kriz, bir insan hakları krizi.*" Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), insani diplomasiye ilişkin kendi tanımını geliştirmiş olan insani yardım kuruluşlarından biridir. ICRC'ye göre insani diplomasi, devletlerin insanları ilgilendiren konular ve sıkıntılar hakkında bilgi sahibi olmasını ve bu bilgilerin uluslararası toplumla paylaşılmasını sağlar (Minear, 2007:23). İnsani diplomasi hem riskin engellenmesi hem de kriz yönetimi ile ilişkilidir. Sadece insani yardım kuruluşları değil, devletler ve özel sektörler de insani diplomasi kavramını acil bir durumda müzakere, farkındalık ve insani yardım dağıtımı aracı olarak kullanmaktadır (Regnier, 2011:1213). Gördüğümüz gibi, insani diplomasi farklı kurumlar tarafından kullanılmaktadır, ancak hepsi bu terimi özellikle Uluslararası Hukuk'a saygı duymak ve insanlara yardım etmek için kullanmaktadır.

Uygulamada İnsani Diplomasi

İnsani diplomasinin aslında geleneksel diplomasi ile birçok ortak noktası vardır; ancak insani diplomasiyi daha anlaşılır kılmak için geleneksel diplomasiden farklılıklarını vurgulamak gerekir. Daha önce de belirttiğimiz gibi geleneksel diplomasi siyasi boyutta yürütülen bir diplomasi ve bu siyasi süreci yürütmek için özel görevliler, diplomatlar vardır. Ancak insani diplomasinin kendi diplomatları yoktur ve insani diplomasi

acil bir durumda ortaya çıkar. Örneğin, Kızılhaç ve Kızılay Ulusal Derneklerinin (IFRC) insani diplomasiyi uygulayacak insani diplomatları yoktur, bu nedenle insani diplomasi uluslararası kuruluşların çalışanları tarafından yürütülmektedir (Regnier, 2011:1217). Geleneksel diplomasinin bir aracı olarak diplomatlar özel okullarda eğitilir ve özel eğitimler alırlar; ancak insani yardım personelinin özel ve organize bir eğitim alma şansı yoktur. İnsancıl diplomasi kendiliğinden gelişir ve insancıl personelin öncelikli amacı mümkün olan en kısa sürede çok sayıda insanın hayatını kurtarmaktır. Bu noktada insani diplomasiyi uygulayanlar arasında da bir fark vardır. Eğer insani diplomasiyi uygulayan bir devlet ise, önceliği genellikle kendi güvenliği ve siyasi çıkarları olacaktır. Ancak insani diplomasiyi uygulayan uluslararası bir yardım kuruluşu ise önceliği masum insanları kurtarmak olacaktır.

Bugün "insani diplomasi" olarak adlandırdığımız uygulamalar aslında çok uzun bir süredir uluslararası sistemde yer alıyor. Ancak insani diplomasi uygulamalarında birçok farklı yaklaşım görmek mümkün. Bunlardan biri insani diplomasiyi üç farklı şekilde kategorize etmektedir: oksimoron (terimlerde çelişki), sağduyu ve gerekli kötülük (Smith, 2007:38). Hazel Smith'in (2007:41) gruplamasına göre; ilk olarak bir oksimoron olarak, insani aktörler ve diplomatlar iki farklı aktördür ve her ikisinin de ayrı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklarla orantılı olarak, insani yardım personeli insan hayatına öncelik verirken, diplomatlar kendi ülkelerinin güvenliğine öncelik verirler. İkinci olarak, sağduyu gereği, insani yardım aktörleri yürüttükleri çalışmalarda ev sahibi ülke ve diğer ekiplerle koordineli bir çalışma yürütmeli ve bu çalışmaların sonuçları tüm aktörlerle açık bir şekilde paylaşılmalıdır. Üçüncü olarak, gerekli bir kötülük olarak, insani aktörler her duruma hazırlıklı olmalıdır çünkü insani diplomasinin gerçekleştiği alan genellikle çatışmaların yaşandığı bölgedir. Bu nedenle, Andre Roberfroid'e göre, tarafsızlık ve güvenilirlik ve

Aynı zamanda insani yardım personelinin iyi diplomatik becerileri, başarılı bir insani diplomasi için büyük önem taşımaktadır.

İnsani yardım aktörleri normalde diplomatik bilgiye sahip değildir, ancak görevlerini yerine getirmek için birçok kez aracılık rolü gibi diplomatik yöntemleri kazara kullanabilirler. İnsani yardım personeli görevleri doğrultusunda objektif bir role sahiptir; bunun sonucu olarak da zaman zaman taraflar arasında arabuluculuk yapar (Regnier, 2011:1221). İnsani diplomasi, tek bir kurumun kullanımına ait olmadığı için çok işlevli ve kültürlerarası bir boyuta sahiptir. Bu nedenle insani diplomasi, Uluslararası İnsancıl Hukuk (IHL) ve insan hakları hukuku aracılığıyla uygulanmaktadır (Regnier, 2011:1223). İnsani yardım çalışanları, insani diplomasiyi uygulamaya çalışırken pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar sadece çatışan taraflardan değil, aynı zamanda Koruma Sorumluluğu (R2P) gibi uluslararası toplumun bölgeye müdahalesinden de kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin İnsani Diplomasi Yaklaşımı

Son dönemde büyük önem kazanan insani diplomasi kavramı, insani krizlerin yönetiminde özel bir yere sahiptir. Bu nedenle Türkiye'nin insani diplomasiye yaklaşımı, Suriye'de yaşanan insanlık dramı karşısında Türkiye'nin izlediği politikaları anlamak açısından özel bir öneme sahiptir. Buna ek olarak, Türkiye'nin son yıllarda benimsediği yeni dış politika anlayışı, Türkiye'nin bölgedeki ve uluslararası arenadaki konumunu büyük ölçüde değiştirmiştir. Türkiye, çok boyutlu proaktif dış politika anlayışının da etkisiyle özellikle yakın çevresinde yaşanan olaylara daha fazla müdahil olmaya başlamıştır. Ahmet Davutoğlu'na (2013:866) göre Türkiye'nin yeni dış politika anlayışının en önemli sonuçlarından biri insani diplomasinin aktif bir şekilde kullanılması olmuştur. İnsani diplomasi sadece insani yardım anlamına gelmemektedir; daha kapsamlı bir misyona sahiptir. Ancak Türkiye için insani diplomasinin kapsamı çok geniş bir coğrafi alanı kapsamaktadır. Buna göre

Davutoğlu'na göre Türkiye'nin insani diplomasisi üç farklı aşamadan oluşmaktadır. Bu kategorizasyonun ilk aşaması Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilgilidir. Kendi vatandaşlarının sorunlarını ve yaşam koşullarını kapsar. Türkiye Cumhuriyeti en büyük gücünü kendi halkından aldığına inandığından, halkın yaşam koşullarını iyileştirmek ve hayatlarını kolaylaştırmak devletin önceliği olmuştur. Bu kategorizasyonun ikinci aşaması, bir ülkenin sorunlu alanlardaki insan odaklı tutumuyla ilgilidir. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir kriz Türkiye'yi insani yardım odaklı bir dış politika gereği olarak ilgilendirmektedir. Türkiye normalde ülkelerin ulusal sınırlarına ve uluslararası hukuka saygılıdır; ancak insani diplomasinin sınırları aşan bir özelliği vardır. Bu kategorizasyonun üçüncü aşaması, BM sistemi gibi küresel düzeyde insani atakla bağlantılıdır (Davutoğlu, 2013: 868).

Türkiye, 2000'li yıllarda başlayan askeri ve ekonomik gelişmeler neticesinde önce bölgesel bir güç daha sonra da süper güç olma hedefiyle hareket etmektedir. Bu nedenle Türkiye, Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya'da yaşanan krizlerde insani diplomasi yoluyla en aktif ülke konumundadır (Bayer & Keyman, 2012:84). Türkiye, insani diplomasinin araçları olan arabuluculuk ve barış inşası süreçlerini öncelikle Suriye iç savaşında uygulamaya çalışmıştır. Girişimler sonuçsuz kalınca insani yardım konusu Türkiye'nin önceliği haline gelmiş ve uygulamalar bu çerçevede gelişmiştir.

SURİYELİ MÜLTECİLER VE AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

2010 yılında Arap dünyasında başlayan ayaklanmalar Suriye'de iç savaşa dönüşmüştür. Nisan 2011'de Suriye'deki koşullar daha da kötüleşmiş ve ilk olarak iki yüz elli iki Suriye vatandaşı Hatay Cilvegözü sınır kapısına dayanmıştır. Yirmi dört saat içinde Türk hükümeti Hatay ilinde acilen bir çadır kampı kurmuştur (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2014:4). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre

Mayıs 2017'de GİGM tarafından açıklanan verilere göre, 2011 yılından bugüne kadar ülkemize göç eden Suriyeli mülteci sayısı yaklaşık 3 milyon 020 bin kişidir.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 2011'den bugüne kadar Türk Hükümeti, belediyeler ve sivil toplum grupları tarafından yapılan harcamaların 25 milyar dolara ulaştığını açıkladı. Ancak Avrupa Komisyonu, Türk Hükümeti'nin Suriye krizinin başlangıcından Ocak 2017'ye kadar Suriyeli mülteciler için 11,4 milyar doların üzerinde harcama yaptığını tahmin etmektedir (Avrupa Komisyonu, 2017:2). İlk günden itibaren "açık kapı politikası" uygulanmış ve insani bir sorumluluk olarak hiçbir Suriyeli geri gönderilmemiştir (AFAD, 2014:5). Son verilere göre 10 ilde kurulan 22 barınma merkezinde 248.660 mülteci misafir edilmiştir (AFAD, 2017). Ancak bu rakamlar sadece kayıt altına alınabilecek rakamlardır. Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik faaliyetlerini Türk Kızılayı ve Başbakanlığa bağlı AFAD'ın yardımlarıyla sürdürmektedir. 10 ilde kurulan 22 kamp, 16 çadır kent ve 5 konteyner kentten oluşmaktadır (AFAD, 2014:18). 2012 yılının Nisan ayına kadar Türkiye, Suriyeli mülteciler konusunda hiçbir uluslararası ya da ulusal sivil toplum kuruluşundan ya da ülkeden yardım almamıştır. Ancak Suriye'deki koşulların kötüleşmesiyle birlikte zulümden kaçarak Türkiye'ye gelen mültecilerin sayısı artmaya başlamış ve bu durum Türkiye ekonomisi üzerinde belli bir yük oluşturmuştur. Bu durum Türkiye ekonomisi ve işgücü piyasası üzerinde birçok olumlu etkinin yanı sıra olumsuz etkilere de yol açmıştır. Örneğin; kalifiye elemanların maaşları artmış, yeni iş alanları ortaya çıkmış ve son olarak Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile olan dış ticareti Suriyeli iş adamları sayesinde artmıştır (Sağiroğlu, 2016:6). Bu nedenle Türk yetkililer uluslararası kuruluşlardan gelecek her türlü desteğe açık olduklarını açıklamak zorunda kalmışlardır.

Suriye ile Türkiye arasındaki sınır düşünüldüğünde, her şeyden önce Suriye'deki şiddetin karşısında kalmak bir insanlık suçudur.

manlık. Bazı yerlerde sınır köyü ikiye bölen bir yerden geçtiğinde, sınır kentinde yaşayan birçok Türk ve Suriyeli aslında akrabadır. Bu nedenle Türkiye'nin Suriye iç savaşına karşı sessiz kalması mümkün değil. Olayın insani boyutunu bir tarafa bıraktığımızda, diğer taraftan sınırında böyle bir iç savaşın yaşanması Türkiye için çok büyük bir tehdit. Bu durumun başlangıcında Türkiye uluslararası arenada Suriye'yi savunmuştur (Cebeci ve Üstün, 2012:16). Başbakan ve Dışişleri Bakanı, Esad'ın gösterilere karşı tutumunu değiştirmek için birçok kez ikili temaslarda bulunmuştur. Ancak 2011 yılının Ağustos ayında müdahalelerin şiddeti aşırı derecede artmıştır. Bu noktadan sonra Türkiye Esad rejimini ve Suriye'yi uyarmaktan vazgeçmiş ve doğrudan Esad'ın karşısında yer almaya başlamıştır. Bu tutuma ek olarak Türkiye, Suriye Ulusal Konseyi'nin kendi topraklarında kurulmasına izin vermiştir (Phillips, 2012:138). Türkiye'nin Esad rejimine yönelik tutumu sonucunda Türkiye, Esad rejimini meşru otorite olarak görmekten vazgeçmiştir. Bu nedenle Türkiye 2011 yılının ortalarından itibaren politikasını Suriye'de Esad'ın yokluğu üzerine kurmaya başlamıştır (Öztürk, 2012:48). Ancak Esad rejimi Suriye'nin yönetiminde kalmaya devam ettikçe Türkiye prestij kaybetmektedir çünkü Türkiye'nin Suriye konusundaki politikalarının başarısızlığı açıkça ortaya çıkmıştır. Ancak tüm olumsuzluklara rağmen Türkiye'nin cesareti takdir edilmelidir. Türkiye, Suriye'den gelen mülteci akınına diğer ülkelere kıyasla benzersiz insani yardımlarla destek sağlamak için önemli çabalar sarf etmeye devam etmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015:92). BM ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) büyük bir topluluk olarak sessiz ve tepkisiz kaldığı bir durumda, Türkiye konuyu tek başına gündemde tutmuştur.

Mart 2012'de Türkiye güvenli bölge seçeneklerinin değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin sözleri gerekli desteğin olmaması nedeniyle havada kalmıştır (Cebeci ve Üstün, 2012:17). Birçok düşünür güvenli bölgeyi bir seçenek olarak vurgulamış ancak hiçbir

Suriye'den kaçarak Türkiye'ye sığınan insanların sayısı her geçen gün katlanarak artmaya devam etmektedir. Basın ve yerel halk tarafından "mülteci" olarak adlandırılan bu insanlar aslında Türk yasalarına göre yasal mülteci değildirler. Türkiye 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'yi (CRSR) imzalamış ve coğrafi sınırlama getirmiştir. Türkiye'nin iç mevzuatı 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'dir. 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'ne göre mülteci statüsü sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle kaçarak Türkiye'ye sığınan kişilere verilmiştir (Kirişçi, 2014:14). Avrupa dışındaki bölgelerden gelen mültecilerin, üçüncü bir ülkeye yerleştirme süreci tamamlanıncaya kadar Türkiye'de geçici olarak kalmalarına izin verilmektedir. Türk yasalarına göre, Avrupa dışındaki bölgelerden gelen kişiler sığınmacı olarak adlandırılmaktadır (Kartal ve Başcı, 2014:283). Bu nedenle Suriye'den gelenler Türk hükümeti tarafından "misafir" olarak adlandırılmaktadır. Mülteci olarak kabul edilmeyen Suriyeliler, üçüncü bir ülkeye sığınmak için BMMYK'ya başvurmamaktadır. Hepsinden önemlisi, mültecilerin sahip olduğu hiçbir hakka sahip değildirler. Bu belirsizliği ortadan kaldırmak için Başbakanlık 2012 yılının Nisan ayında Suriyelilere geçici koruma statüsü tanıyan bir genelge yayınladı. Bu genelgeye göre (Kural, 2013);

1. "Açık kapı politikası" olmaya devam edecek
2. Zorla geri gönderme için geçerli olmayacaktır
3. Suriyeli mülteciler kayıt altına alınacak ve ihtiyaçları Türk hükümeti tarafından karşılanacaktır (Özden, 2013:5).

Hükümet bu geçici koruma statüsünün sona ermesi için herhangi bir tarih vermedi ve statünün ucu açık bırakıldı. Bununla birlikte, Suriyeliler bu statü çerçevesinin olmaması nedeniyle ne tür haklara sahip olduklarını tam olarak bilmemektedirler. Bakanlar Kurulu tarafından 2014 yılının Ekim ayında kabul edilen Geçici Koruma Yönetmeliği sayesinde bu sorun çözülmüş gibi görünüyor. Bu yönetmelikte

- Geri gönderme yasağı,
- Çalışma izni başvurularında ve devlet okullarına girişte kullanılabilecek kimlik kartı verilmesi,
- Çalışma izni almanın kolaylaştırılması kanunla düzenlenmiştir.

Hükümet tarafından kamp dışı mültecilere sağlık sistemini sunma fırsatı veren bir genelge çıkarılmıştır (Kirişci, 2014:24). BMMYK'nın yardımıyla bir sistem geliştirilmiş ve kamp dışı mültecilerin büyük çoğunluğu kayıt altına alınmıştır (BMMYK, 2014). İnsanların ihtiyaçlarının karşılanma oranını artırmak için AFAD tarafından finanse edilen bir sistem, Dünya Gıda Programı (WFP) ve Türk Kızılayı tarafından hayata geçirilmiştir. Şubat 2017 itibarıyla kamplarda 143.060 kişi, kamp dışında ise 170.669 kişi bu programdan yararlanmıştır (Türk Kızılayı, 2017:6). Bu kartlara aylık kişi başı kamplarda 50 TL, kamp dışında ise 100 TL yüklenerek mültecilerin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra kamp dışındaki mültecilerin işsizliği de önemli sorunlardan biridir. Krizin başlangıcında mültecilerin yasal olarak çalışma izni bulunmamakta, çok düşük ücretlerle sigortasız olarak çalıştırılmaktadırlar (Kirişci, 2014:30). Ancak daha sonra Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2016 Ocak ayında "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" (6576) yayınlamış ve bu yönetmelik sayesinde Suriyeliler kayıt dışı ekonomiden kurtularak yasal olarak çalışabilir hale gelmişlerdir (Bakanlar Kurulu, 2016). Bu durum, vasıfsız işçiler için iş bulmanın zorlaşmasına neden olmaktadır. Uzun vadede bu sorun çözülmezse işsizlik oranları gözle görülür bir şekilde artabilir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Genel Kurul'da yaptığı konuşmada Suriyeli mültecilere asgari ücret bandında çalışma izni verilmesi konusunda çalıştıklarını ve çalışmaların en kısa sürede tamamlanacağını söyledi (posta.com.tr,2014). Hükümet ciddi adımlar atarsa Türkiye'nin ekonomik büyümesi sağlanabilir. Çalışma izni ile birlikte Suriyelileri tanımlayacak bir kimlik üzerinde çalışılıyor.

ve Türk kimliğinden farklıdır (sgk.com.tr, 2014). Buna ek olarak, Suriye iç savaşının mağdurlarına yardım etmek için kabul edilen 11 yardım merkezinde acil insani ihtiyaçlar uluslararası hukuka uygun olarak sıfır noktasında karşılanmaktadır (AFAD, 2014:5). Bu şartlar altında Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin adaptasyonu için yeni politikalar üretmesi ve yasal düzenlemeler yapması gerekmektedir (Kirişçi, 2014:8). Türkiye, 6548 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 11 Nisan 2013 tarihinde iltica ve göç konusunda düzenlemeler yapmıştır. Bu kanun 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 11 Nisan 2013 tarihinde tüm hükümleriyle yürürlüğe girmiştir (GİGM, 2015). Bu kanunla birlikte Göç ve İltica Bürosu kurumsallaşarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne dönüşmüştür. Bu düzenlemeler AB tarafından olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir (Avrupa Komisyonu.2016:30).

Türk hükümeti bir misafiri en iyi şekilde ağırlamak için elinden gelenin fazlasını yapmıştır. Mutlaka bazı eksiklikler ve hatalar yapılmıştır ancak önemli konuların ivedilikle çözüme kavuşturulması önemlidir. Türkiye şu anda dünya çapında en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir ve yaptığı çalışmalarla uluslararası kuruluşlar tarafından takdir edilmektedir (UNHCR, 2017). Özellikle kamplar BM standartlarının üzerinde görülmekte ancak kamp dışı mülteci nüfusları Türkiye için bir sorun olma yolunda ilerlemektedir (İçduygu, 2015:7). Özellikle misafirperverlik yerel halk için huzursuzluğa yer vermektedir. Suriyeli mültecilerin diğer ülkelere kabulü için yürütülen çalışmaların acilen hızlandırılması gerekmektedir. Suriye'de yaşanan sorun yakın zamanda çözülebilecek bir sorun olarak görülmediğinden mültecilerin Türkiye'ye entegrasyonu için ciddi çalışmalar yapılmalıdır. Ancak Türkiye'nin mutlaka uluslar arası kuruluşlardan destek alması gerekmektedir.

Suriye'deki çatışma, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünyanın en büyük insani krizini tetiklemiştir. Yaklaşık 6,3 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş ve 13,5 milyon kişi insani yardıma ihtiyaç duymaktadır (UNHCR, 2017). AB ve üye devletleri bu konuda

mültecilere büyük miktarlarda bağışta bulunmuştur. Ülkelerinde kalan ve komşu ülkelere kaçan Suriyelilere yardım ve kurtarma ç a l ı ş m a l a r ı için 9,2 milyar Avro'dan fazla kaynak seferber edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2017:1). UNHCR'ye göre yaklaşık 4.8 milyon mülteci Lübnan, Ürdün, Türkiye, Irak, Mısır ve Kuzey Afrika'ya kaçmıştır (UNHCR, 2017). İnsani durum, Hükümet güçleri ve Silahlı Muhalefet Gruplarının şiddet ve çatışmalarıyla kötüleşmeye devam etmiştir (Avrupa Komisyonu, 2017). Suriyelilerin çoğu güvenlik endişeleri n e d e n i y l e komşu ülkelere kaçmak zorunda kalmakta, ancak ev sahibi ülkeler ihtiyaçları karşılayamamaktadır. AB, Komisyon ve Üye Devletler tarafından insani yardım, kalkınma, ekonomi ve istikrar yardımları için seferber edilen yaklaşık 9.2 milyar Avroluk toplam bütçeyle Suriye krizine müdahalede lider donör konumundadır. Ancak bu, ev sahibi ülkeler için yeterli değildir. Yeniden yerleştirme ve geçici koruma gibi daha aktif yardımlara ihtiyaçları vardır. Ev sahibi ülkelerin üzerindeki insan yükü korkunç bir seviyeye ulaşmıştır. Yani AB üye ülkeleri yük paylaşımı konusunda daha fazla sorumluluk almalıdır. Suriye krizinin başlangıcından itibaren çok sayıda insan Avrupa ülkelerine sığınma başvurusunda bulundu. Ancak AB ülkeleri Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya kabulü konusunda oldukça isteksiz davranmaktadır (Refugee Council, 2017). BMMYK, ülkelerden sınırlarını Suriyeli mültecilere açmalarını istemiştir ancak bazı ülkeler dışında çoğu ülke Suriyeli mültecileri kabul etmek istememektedir.

2011/273/CFSP sayılı Konsey Kararı (AB, 9 Haziran 2011) ile Konsey, Suriye'ye ve Suriye'de sivil halka yönelik şiddet içeren baskıdan sorumlu kişiler ile bunlarla bağlantılı olanlara karşı kısıtlayıcı tedbirler uygulamaktadır. Şiddetin tırmanması üzerine AB, yirmi Suriyeli kişi veya kuruluşun malvarlıklarının dondurulması ve seyahat yasağı ile hedeflenenler listesine eklenmesi konusunda siyasi anlaşmaya varmıştır (AB, 19 Ağustos 2011). Bu gelişmelere ek olarak AB, Suriye'den ham petrol ithalatına ambargo uygulamaya başlamıştır. Avrupa ülkeleri bu sorunun tek çözümünün

lem siyasi bir konudur. Ancak çatışmalar kötüleşmeye devam etti ve AB, 2011/273/CFSP sayılı karar uyarınca malvarlıklarının dondurulması ve seyahat yasağı getirilenler listesine 15 Suriyeli kişi ve beş kuruluşu ekledi (Avrupa Birliği Konseyi, 23 Ağustos 2011). BM İnsan Hakları Konseyi toplandığında Catherine Ashton, İnsan Hakları Konseyi'nin Suriye konulu özel oturumunun sonuçlarını memnuniyetle karşıladığını söyledi. Avrupa Birliği BM'nin girişimlerini desteklemiştir.

AB, Suriye rejimini ve yetkililerini her fırsatta ihlalleri ve masum insanların üzerinde silah kullanmayı durdurmaları konusunda uyardı. Şiddet arttıkça, komşu ülkelere kaçan Suriyelilerin sayısı da artıyor ve dolayısıyla Avrupa'ya kaçanların sayısı da yükseliyor. Suriyeliler tarafından Avrupa genelinde yapılan iltica başvuruları önemli ölçüde artmıştır. Sadece Ocak-Mayıs 2012 arasında, 5.370 sığınma başvurusu AB Üye Devletleri, Norveç ve İsviçre genelinde yapılmıştır (Fandrich, 2012). AB-27 ve daha sonra AB-28'deki sığınma başvurularının sayısında 2012'ye kadar kademeli bir artış olmuş, bu tarihten sonra sığınmacı sayısı daha hızlı bir şekilde artarak 2013'te 431 bin, 2014'te 627 bin ve hem 2015 hem de 2016'da yaklaşık 1,3 milyon başvuru olmuştur (Eurostat Statistics Explained, 2017). Ancak Suriyeli mülteciler konusunda tüm AB üyelerinin uyması gereken kurallar bulunmamaktadır. AB içinde Suriye vatandaşları için geçici koruma statüsünün etkinleştirilmesi pek olası görünmediğinden, AB, AB üye devletlerindeki kabul koşullarını ve Suriye vatandaşlarının korunmasını uyumlaştırmak için ortak bir yanıt seçebilir. AB kurumları aşağıdaki hususlarda taahhütte bulunabilirler:

- Hiçbir Suriye vatandaşının Suriye'ye geri getirilmemesini veya AB sınırında geri itilmemesini sağlayın,
- Suriye vatandaşlarının bir AB toprağına girdiklerinde sığınma başvurusunda bulunabilmelerinin sağlanması,
- Gecikmeleri azaltmak için başvuru prosedürlerini kolaylaştırın,

- Suriyeli başvuru sahiplerinin tamamına koruma statüsü verilmesinin sağlanması (Fandrich, 2012).

Avrupalı yetkililerin çoğu akan kanı durdurmak istediklerini söylüyor ancak güç kullanmadan bu mümkün görünmüyor. Bazı Avrupa ülkeleri askeri müdahaleden bahsediyor ancak Rusya ve Çin buna karşı çıkıyor, bu nedenle siyasi çözümden bahsetmek zorundalar. Bu bağlamda AB üyeleri Suriye'ye yönelik olarak üç hedefe öncelik vermektedir:

- Esad hükümetini "barışçıl ve demokratik bir geçiş" sağlamak amacıyla muhalefetle ciddi müzakerelere girmeye ikna etmek.
- Sivillere yönelik şiddetten vazgeçmesi için hükümeti ikna etmek veya baskı yapmak
- Bu hedefler için mümkün olan azami bölgesel ve uluslararası desteği sürdürmek (Gowan, 2012).

AB Konseyi'nin Esad rejimine yönelik yaptırımları çok önemlidir ancak işe yarayıp yaramadığı tartışmalıdır. AB üyeleri yardım kuruluşlarına ve ev sahibi ülkelere (Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak) para göndermiştir. Siyasi bir çözüm bulmak için BM ve Arap Birliği Kofi Annan'a özel bir misyon verdi. Bu süreç AB ve üye devletleri tarafından tamamen desteklenmektedir. Kofi Annan, Suriye için Annan'ın altı maddelik planı olarak bilinen bir barış ve müzakere planı hazırladı. Bu plan şu noktaları içermektedir (Akgün, 2012:8):

1. Suriye halkının meşru istek ve kaygılarını ele almak üzere Suriye liderliğindeki kapsayıcı bir siyasi süreçte Elçi ile birlikte çalışmayı taahhüt edin,
2. Çatışmaları durdurmayı ve sivilleri korumak ve ülkeyi istikrara kavuşturmak için tüm taraflarca Birleşmiş Milletler gözetiminde her türlü silahlı şiddetin acilen etkili bir şekilde durdurulmasını sağlamayı taahhüt edin,
3. Çatışmalardan etkilenen tüm bölgelere insani yardımın zamanında ulaştırılmasını sağlamak ve bu amaçla, acil adımlar olarak, günlük iki saatlik insani yardım molasını kabul etmek ve uygulamak,

4. Özellikle hassas kategorilerdeki kişiler ve barışçıl siyasi faaliyetlerde bulunan kişiler de dahil olmak üzere, keyfi olarak gözaltına alınan kişilerin serbest bırakılma hızını ve ölçeğini arttırın,
5. Gazetecilere ülke genelinde seyahat özgürlüğü ve ayrımcı olmayan bir vize politikası sağlanması;
6. Örgütlenme özgürlüğüne ve yasal olarak güvence altına alınan barışçıl gösteri hakkına saygı gösterin.

Suriye hükümetinin Annan'ın planını kabul ettiğini açıklaması üzerine BM Suriye'ye gözlemciler gönderdi. Ancak Suriye hükümeti plana uymadı ve gözlemciler insan hakları ihlalleri rapor etti. Sonunda Kofi Annan görevinden ayrıldı. AB, Suriye'de devam eden şiddetten derin endişe duymaktadır çünkü hiçbir kurum bu durumun sonunu görememektedir. Catherine Ashton, ülkedeki şiddetin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) ve uluslararası toplum tarafından acil ve ortak bir eylem gerektirdiğinin altını sık sık çizmektedir. Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya gibi AB'nin politika yönünü belirleyen ülkelere baktığımızda Suriye'ye ilişkin politikalarının benzer olduğunu söyleyebiliriz. Koruma düzeyleri Avrupa genelinde farklılık göstermektedir. Örneğin Almanya ikincil koruma sağlarken İsveç üç yıllık geçici oturma izni vermektedir (Fandrich, 2012:3). Yine de AB'nin Suriye konusunda etkili bir politika geliştirdiğini söyleyemeyiz. Esad'a karşı verdikleri tepki ancak sembolik olarak adlandırılabilir.

Suriyelilerin çoğu sığınma başvurusunda bulunmamış ve bu nedenle AB ülkelerine ulaşmak için sınırı yasadışı yollardan geçmiştir. Mültecilerin Avrupa'ya ulaşmak için üç farklı yolu vardır: Yunanistan veya Bulgaristan'a kara yolu, herhangi bir AB üyesi ülkeye hava yolu ve Akdeniz üzerinden Yunanistan, Kıbrıs, Malta veya İtalya'ya deniz yolu (Fargues ve Fandrich, 2012/2014:5). Bu nedenlerden dolayı AB, sınır güvenliğini arttırmak için çalışmalara başlamıştır. AB ve Üye Devletleri, Avrupa sınırlarını Suriyelilere karşı eş zamanlı olarak korumak ve güvence altına almak için çeşitli önlemler almıştır. Üye Devletler, sınır kontrolünün ve sığınma

korumasının çeşitli biçimlerini kendi politikalarına göre uygulamaktadır.

bireysel ulusal güvenlik ihtiyaçları. Avrupa Komisyonu, Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO) ve Frontex ile sınırlarını güvence altına almak için bir misyon hazırladı (Fargues ve Fandrich, 2012/2014:12). Bazı AB üye devletleri Suriyelilere sığınma hakkı vererek yükü paylaşmış olsa da, çoğu AB üye devleti Suriyelileri ülkelerine geri göndermekten kaçınmıştır.

Avrupa Komisyonu'nun uluslararası işbirliği, insani yardım ve krize müdahaleden sorumlu üyesi Kristalina Georgieva, Suriye krizinin sonunu görmediğimizi ve çok geç olmadan şimdi aktif bir şekilde harekete geçmemiz gerektiğini söyledi (Parasiliti, 2013). Türkiye'deki Suriyeli mülteci kamplarını ziyaret etmiş ve Türk hükümetini takdir etmiştir. UNHCR bu hedefe ulaşmak için ülkelerden taahhüt almaya devam ederken, Suriye'den gelen mültecilerin geçici veya kalıcı olarak yerleştirilmesi için sadece 15.244 yer taahhüt edilmiştir (Amnesty International, 2013:1). Bununla birlikte AB, Suriye'den gelen mültecilerin sadece 12.340'ı için taahhütte bulunmuştur.

15.244. AB ülkeleri tarafından teklif edilen yerlerden 10.000'i Almanya tarafından teklif edilmiştir. Aralarında İngiltere ve İtalya'nın da bulunduğu on sekiz üye ülke herhangi bir yeniden yerleştirme ya da insani kabul taahhüdünde bulunmamıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2013:1). Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜ-GAM) Müdürü M. Murat Erdoğan'ın Türkiye'deki Suriyelilerin 6. yılına ilişkin değerlendirmesine göre, AB ülkeleri Suriyeli mültecilerin sadece %11'ine sahiptir.

AB üye ülkeleri "Avrupa Kalesi"ni sığınmacılardan ve düzensiz göçmenlerden korumak istiyorlar çünkü bu savaşın yakın zamanda bitmeyeceğini ve birçok mültecinin Avrupa'ya kalıcı olarak yerleşmek zorunda kalacağını düşünüyorlar. Bu noktada AB, Suriyeli mültecileri kendi sınırlarından uzak tutmak için Türkiye ile bir dizi anlaşma yapmıştır. Bu düzenlemeler Geri Kabul Anlaşması ve Vize Muafiyetinden oluşmaktadır. AB, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalması şartıyla Türkiye'ye 3 milyar dolar yardım yapmayı ve

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını AB ülkelerine vizeden muaf tutmayı taahhüt etmiştir (Achilli vd., 2017: 42). Ancak bu anlaşmalar uygulamadaki sorunlar nedeniyle hayata geçirilememiştir.

POLİTİKA ÇIKARIMLARI

Türkiye için Politika Çıkarımları

Suriye'den kaçarak Türkiye'ye sığınan insanların sayısı her geçen gün katlanarak artmaya devam ediyor. Basın ve yerel halk tarafından "mülteci" olarak adlandırılan bu insanlar aslında Türk yasalarına göre yasal mülteci değiller. Türkiye, 1951 Sözleşmesi nedeniyle Suriye halkına mülteci statüsü verememektedir. Türk yasalarına göre, Avrupa dışındaki bölgelerden gelen insanlar sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle Suriye'den gelenler, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kilis'te söylediği gibi Türk hükümeti tarafından "misafir" olarak adlandırılmıştır (tcbb.gov.tr, 2017). Ancak iç savaşın ne zaman biteceği ve insanların evlerine ne zaman döneceği bilinmediği için misafir uygulaması Suriyeli mülteciler için bir dezavantajdır. Örneğin, mültecilerin sahip olduğu hiçbir hakka sahip değiller. Bu belirsizliği ortadan kaldırmak için Başbakanlık, 2013 yılının Nisan ayında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun bir parçası olarak Suriyelilere geçici koruma statüsü tanıyan bir genelge yayınlamıştır.

Suriyeli mülteciler Türkiye'nin tüm illerine dağılmış ve sayıları her geçen gün artmıştır. Özellikle sınır illeri mültecilerin yükü altında kalmıştır. Sınır illerinde yaşayan yerel halk Suriyeli mültecilerin varlığından etkilenmiştir. Bu şehirlerde doğum oranı arttıkça şehirlerin demografisi de değişmiştir. Her ne kadar Türk halkı Suriyelilere hoşgörü ile yaklaşıp da; kültürleri, dilleri ve yaşam tarzları birbirinden tamamen farklıdır. Bu farklılıklar sosyal entegrasyon konusunda zorluklara yol açmıştır. Örneğin Suriye'de yaygın olan çok eşlilik Türkiye'de meşru kabul edilmemektedir. Ancak bu durum Türkiye'de artmaya başlamış ve boşanma oranları yükselmiştir. Çok eşliliğe ek olarak, Suriyeli mültecilerle birlikte kaçak işçi oranı da artmaya başlamış ve boşanma oranı yükselmiştir.

işsizlik oranı %10,1'e ulaşmıştır (ORSAM, 2015:19). Suriyeli mülteciler düşük ücretlerle çalışmaktadır, bu nedenle Türk işçiler Suriyeli mülteciler nedeniyle işlerini kaybettiklerini düşünmektedir. Suriyelilerin birçoğu kamplardan kaçmak için mevsimlik işçi olarak tarlalarda çalışmaktadır. Barınma yetersizliği nedeniyle kontrolsüz kentsel gelişim artmaktadır.

Türkiye'nin uyguladığı politikalar, Türkiye'yi bölgede yalnızlığa itti. Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler durma noktasına geldi. Ancak bazı Orta Doğu ülkeleri Türkiye'yi destekledi. Türkiye Suriyeli mülteciler konusunda insanlık için büyük işler yaptı ve uluslararası toplum Türkiye'yi takdir etti. Özellikle BM ve AB Türkiye'nin politikalarından çok memnun kaldılar çünkü Türkiye çok büyük bir risk aldı. Ancak AB Türkiye'ye tereddütle yaklaştı çünkü üyelik süreci hala devam ediyor ve eğer Türkiye'yi üye yaparlarsa Suriyeli mültecilerin tamamı Avrupa'ya gelecek. Suriyeli mülteciler AB'nin nüfus korkusunun üzerine eklenmiştir. AB ülkelerindeki son seçimlerde yükselen yabancı düşmanlığı/islamofobi, Avrupa'daki mültecilerin durumunu daha da kötüleştirmiş ve mülteciler konusunda AB-Türkiye işbirliğini daha da karmaşık hale getirmiştir. AB ve Türkiye Suriyeli mülteciler konusunda Geri Kabul Anlaşması ve Vize Muafiyeti³ yapmıştır. Bu anlaşmaya göre AB, Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalması şartıyla Türkiye'ye 3 milyar dolar yardım yapmayı ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını AB ülkelerine vizeden muaf tutmayı taahhüt etmiştir. Ancak AB, özellikle vize muafiyeti ve üyelik konusunda Türkiye'ye tereddütle yaklaşmıştır. Dolayısıyla AB ülkelerinin uygulamadaki sorunları nedeniyle bu anlaşmalar hayata geçirilememiştir. Bu nedenle, sadece

3 AB-Türkiye Mülteci Anlaşmasının ayrıntıları için bkz: http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf, <http://www.gmfus.org/publications/deal-end-%E2%80%9Cthe%E2%80%9D-deal-why-refugee-agreement-threat-turkey-cu-relations>.

AB, Türkiye'ye saygı duyduktan ve verdiği sözleri yerine getirdikten sonra, Türkiye'den tam bir işbirliği bekleyebilir.

AB için Politika Çıkarımları

AB ve üye devletleri mültecilere büyük miktarlarda bağışta bulunmuştur. Ülkelerinde kalan ve komşu ülkelere kaçan Suriyelilere yardım ve toparlanma desteği için 9.2 milyar Avro'dan fazla kaynak seferber edilmiştir. AB, Suriye krizine müdahalede önde gelen donörlerden birisidir. Ancak bu yardımlar ev sahibi ülkeler için yeterli değildir, dolayısıyla yeniden yerleştirme ve geçici koruma gibi daha aktif yardımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Suriye krizinin başlangıcından itibaren çok sayıda insan Avrupa ülkelerine iltica başvurusunda bulunmuştur. Ancak AB ülkeleri Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya kabulü konusunda oldukça isteksiz davranmaktadır. BMMYK, ülkelere sınırlarını Suriyeli mültecilere açmalarını istemiştir ancak bazı ülkeler dışında çoğu ülke Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmak istememektedir (Refugee Council, 2017).

Suriyeli mülteciler konusunda uygulanan politika ülkeden ülkeye değişiklik göstermiştir. Avrupa ülkeleri bu sorunun tek çözümünün siyasi olduğuna inanmıştır. AB her fırsatta Suriye rejimini ve yetkililerini, masum insanların üzerine silahla gitmeyi durdurmaları konusunda uyarmıştır. AB üyesi ülkeler Suriye'deki iç savaşa karşı ortak bir duruş sergilememektedir. Örneğin bazı Avrupa ülkeleri askeri müdahaleden bahsediyor ancak hepsi bu fikri desteklemiyor. Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya gibi AB'nin politika yönünü belirleyen ülkelere baktığımızda Suriye konusundaki politikalarının benzer olduğunu söyleyebiliriz (Orchard ve Miller, 2014:34). Koruma düzeyleri Avrupa genelinde farklılık göstermektedir. Almanya ikincil koruma sağlarken İsveç üç yıllık geçici oturma izni vermektedir. Ancak Suriyelilerin çoğu sığınma başvurusunda bulunmamış ve bu nedenle AB ülkelerine ulaşmak için yasadışı yollardan sınırı geçmiştir. AB'nin sınır ülkeleri Suriyeli göç akınından en çok etkilenen ülkeler olmuştur, bu nedenle AB sınır güvenliğini arttırmak için çalışmalara başlamıştır.

AB'nin müdahalesi, krize sürdürülebilir bir çözüm getirecek siyasi bir süreci desteklemeyi ve bölgesel istikrarsızlığı önlemeyi amaçlamaktadır. AB, Türkiye'nin güvenlik kaygıları nedeniyle insani yardım kuruluşları aracılığıyla Türkiye'ye mütevazı yardımlarda bulunmaktadır. Ancak sadece para vermek yeterli değildir. Ev sahibi ülkelerin paradan daha fazlasına ihtiyacı var; insani yardıma ve mülteci yükünü paylaşmaya ihtiyaçları var.

Avrupa sınırlarında, sınırların korunmasını sağlamak amacıyla birçok insan hakları ihlali yaşanmaktadır. Başta Orta Doğu ülkeleri olmak üzere uluslararası toplum AB'nin uyguladığı politikaları etkisiz bulmaktadır. AB kapsamlı bir örgüt olmasına rağmen politikaları başarısız olmuş ve prestij kaybetmiştir.

SONUÇ

Mülteci krizinin hem Türkiye hem de AB açısından kapsamlı bir analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma, bu ihtiyacı siyasi tartışmaların ötesinde ele almaktadır. Suriyeli mülteciler hem Türkiye hem de AB için bir yüküdür. Bu nedenle Türkiye ve AB'nin sınır güvenliği ve mültecilerle ilgili yük paylaşımı gibi konularda acil önlemler alması gerekmektedir. Aksi takdirde Suriye'deki sorunlar Türkiye ve AB'ye de sıçrayabilir. Avrupa Birliği üyesi ülkelere baktığımızda durum çok vahim görünüyor. Türkiye'nin aksine Avrupa'da yaşayan Suriyeli mülteci sayısı çok az. AB üyeleri AB sınırlarını korumak istedikleri için sınır kontrollerini arttırdılar. Suriyelilerin çoğu AB ülkelerine ulaşmak için sınırı yasadışı yollardan geçmiştir (Orchard ve Miller, 2014:26). Ancak Avrupa ülkeleri Suriyeli mülteci istemedikleri için Suriyeli mültecileri engellemeye çalışmaktadırlar. Sınırlarının korunmasını sağlamak için Avrupa sınırları boyunca birçok insan hakları ihlali yaşanmaktadır.

AB, Suriyeli mültecileri kendi sınırlarından uzak tutmak için Türkiye ile anlaşmalar yaptı. Bu düzenlemeler Geri Kabul Anlaşması ve Vize Muafiyetinden oluşmaktadır. AB, Türkiye'ye ve eski Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına 3 milyar dolar yardım taahhüdünde bulunmuştur.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalması şartıyla AB ülkelerine vize uygulamasından vazgeçti. AB, çok büyük bir risk aldığı için Türkiye'nin politikalarından çok memnun olmuştur. Ancak AB, özellikle vize muafiyeti ve üyelik konusunda Türkiye'ye tereddütte yaklaştı. Roger Boyes, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, biz onu küçümsedikten sonra göçmenlerin Avrupa'ya girmesine izin vermek için her türlü nedene sahip olduğunu söyledi (Boyes, 2017). Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, AB'nin söz verdiği koşulları en kısa sürede yerine getirmemesi halinde Türk hükümetinin AB ile yapılan mülteci anlaşmasını tek taraflı olarak iptal edebileceğini söyledi (Anadolu Ajansı ile Daily Sabah, 2017). AB Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik, "AB'nin sözünde durmadığı ortaya çıktı. Bunu bizzat ben söylüyorum: Türkiye'nin bu anlaşmanın uygulanması konusunda karşı tarafa karşı herhangi bir yükümlülüğü yoktur. Dolayısıyla istediği zaman ve istediği şekilde bunu yeniden değerlendirebilir. Bence bunu gözden geçirmenin zamanı geldi." Çelik'e göre, AB anlaşmaya uymadığı için Türkiye'nin bu aşamada anlaşmayı devam ettirme yükümlülüğü yoktur (Coşkun ve Karadeniz, 2017). Dolayısıyla, AB ülkelerinin uygulamadaki sorunları nedeniyle bu anlaşmalar yürütülememiştir. Bu nedenle, AB ancak Tur- key'e saygı duyduktan ve verdiği sözleri yerine getirdikten sonra Türkiye'den tam bir işbirliği bekleyebilir. İnsani diplomasi anlayışı doğrultusunda, Suriyeli mültecilerin güvenliğini sağlamak AB'nin olduğu kadar Türkiye'nin de sorumluluğudur. Bu doğrultuda AB de Suriyeli yerel topluluklara ve Türkiye gibi mültecilere ev sahipliği yapan ülkelere desteğini arttırarak, siyasi bir çözümü destekleyerek ve uluslararası toplumla yakın işbirliğini arttırarak üzerine düşeni yapmalıdır.

REFERANSLAR

- Mülteci Konseyi. (tarih yok), "*Refugee Resettlement: the facts*": https://www.refugeecouncil.org.uk/what_we_do/refugee_services/resettlement_programme/refugee_resettlement_the_facts, (1.06.2017)
- Mülteci Konseyi. (tarih yok). 1 Haziran 2017 tarihinde Mülteci Yeniden Yerleşimi: gerçekler: https://www.refugeecouncil.org.uk/what_we_do/refugee_services/resettlement_programme/refugee_resettlement_the_facts adresinden alındı
- Özden, Ş. (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. İtalya: Göç Politikaları Merkezi. Öztürk, B. (2012, Aralık). Avrupa Birliği'nin İran ve Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi. *Ortadoğu Analiz Cilt 4, Sayı 48*, s. 39-52.
- Achilli Luigi, Y. N. (2017). *Komşu Ev Sahibi Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: Ürdün, Lübnan ve Türkiye Örnekleri*. Avrupa Akdeniz Enstitüsü.
- AFAD. (2017, 22 Mayıs). 1 Haziran 2017 tarihinde Barınma Merkezlerinde Son Durum: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/Barinma_merkezlerindeki_son_durum.pdf adresinden alındı
- Akgün, B. (201). *Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler*. Ankara: SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü.
- Uluslararası Af Örgütü. (2014). *Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suri- ye'den Gelen Mülteciler*. Londra: Uluslararası Af Örgütü.
- Anadolu Ajansı. (2014, 20 Haziran). *BMMYK Türkiye Temsilcisi Bayan Carol Batchelor'un Anadolu Ajansı ile Röportajı*. 3 Kasım 2014 tarihinde UNHCR: http://data.unhcr.org/syrianrefugees/flash_read.php?ID=187 adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *2015 Yılı Türkiye Raporu*. Brüksel: Avrupa Komisyonu.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). *Suri- ye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarından Misafirlik*. An- kara: AFAD.
- Bakanlar Kurulu. (2016, 15 Ocak). 1 Haziran 2017 tarihinde GEÇİCİ KORUMA KANUNU YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNLERİ- İNE DAİR YÖNETMELİK: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMe->

Suriyeli Mülteciler için İnsani Diplomasi ve Türkiye-AB İlişkileri
tin/3.5.20168375.pdf adresinden alındı

- Bayer Reşat, K. E. (2012, 1 Şubat). Türkiye: Küreselleşmenin Yükselen Merkezi ve Enternasyonalist İnsani Yardım Aktörü mü? *Globalizations Vol.9, No.1*, s. 73-90.
- Boyes, R. (2017, Mart 22). *Erdoğan AB'yi kaosla dolu bir yazla tehdit ediyor*. 22 Mart 2017 tarihinde The Times: <http://www.thetimes.co.uk/article/erdogan-threatens-a-summer-of-chaos-for-the-eu-sf7mpzd8l> adresin- den alındı
- Cebeci Erol, Ü. K. (2012). Suriye Bataklığı: Türkiye'yi Geri Bırakan Ne? *Insight Turkey Cilt.14, No.2*, s. 13-21.
- Coşkun Orhan, K. T. (2017, Mart 15). *Türkiye yatırımcılara güvence verdi, Hollanda işlerinin risk altında olmadığını söyledi*. 22 Mart 2017 tarihinde Reuters: <http://www.reuters.com/article/us-turkey-referendum-netherlands-ministe-idUSKBN-16M0OT> adresinden alındı
- Avrupa Birliği Konseyi. (2011, 23 Ağustos). *Suriye: kısıtlayıcı önlemler*. 3 Kasım 2014 tarihinde http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/124424.pdf adresinden alındı
- ANADOLU AJANSI ile GÜNLÜK SABAH. (2017, 15 Mart). *Biz olabiliriz Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye-AB mülteci anlaşmasının iptal edilebileceğini söyledi*. 22 Mart 2017 tarihinde Daily Sabah: <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/03/15/we-may-cancel-turkey-eu-refugee-deal-foreign-minister-cavusoglu-says> adresinden alındı
- Davutoğlu, A. (2013, 22 Kasım). Türkiye'nin insani diplomasisi: hedefler, zorluklar ve beklentiler. *Nationalities Papers Cilt 41, No.6*, s. 865-870.
- Avrupa Komisyonu. (2015, 10 Mart). *Suriye Krizi*. 5 Mayıs 2015 tarihinde http://ec.europa.eu/echo/files/infographics/infographic_syriancrisis_en.pdf#view=fit adresinden alınmıştır.
- Avrupa Komisyonu. (2017, Ocak). *Syria Crisis Echo Factsheet*. Febr- ary 16, 2017 tarihinde Humanitarian Aid and Civil Protection: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_en.pdf adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2017, Ocak). *Türkiye: Refugee crisis Echo Factsheet*. Şubat 16, 2017 tarihinde Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf adresinden alındı

- Avrupa Birliği. (2011, 9 Haziran). *2011/302/CFSP sayılı Konsey Kararı ile uygulamaya konulan Suriye'ye yönelik kısıtlayıcı tedbirlerle ilişkin 2011/273/CFSP sayılı Konsey Kararına bazı üçüncü ülkelerin uyumuna ilişkin Avrupa Birliği adına Yüksek Temsilci tarafından yapılan açıklama.* 3 Kasım 2014 tarihinde http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/122483.pdf adresinden alınmıştır
- Avrupa Birliği. (2011, 19 Ağustos). *Yüksek Temsilci Catherine Ashton tarafından Suriye hükümetine yönelik kısıtlayıcı tedbirlerin genişletilmesine ilişkin açıklama.* 3 Kasım 2014 tarihinde https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/124418.pdf adresinden alınmıştır.
- Eurostat İstatistikleri Açıklandı. (2017, 11 Mayıs). 1 Haziran 2017 tarihinde Asylum istatistikleri: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics adresinden alındı
- Fandrich, C. (2012). *Bir Komşuluğu İyileştirmek: Suriyeli Mülteci Krizine AB'nin Potansiyel Yanıtları*. İtalya: Göç Politikaları Merkezi.
- Fandrich, C. (2012, 25 Temmuz). *Suriyeli Mülteci Krizi: A Common EU Response Needed*. 21 Ocak 2015 tarihinde <https://blogs.eui.eu/migrationpolicycentre/the-syrian-refugee-crisis-a-common-eu-response-needed/> adresinden alındı
- Fargues Philippe, F. C. (2012/14). *Avrupa'nın Suriye Mülteci Krizine Müdahalesi Sırada Ne Var?* İtalya: Göç Politikaları Merkezi Araştırma Raporu.
- Gowan, R. (2012, 26 Ocak). *AB ve Suriye: Güç dışında her şey mi?* 21 Ocak 2015 tarihinde <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-eu-and-syria-everything-but-force/> adresinden alındı
- İçduygu, A. (2015). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Önümüzdeki Uzun Yol*. Washington D.C.: Migration Policy Institute.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2015, 2 Şubat). 1 Haziran 2017 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma: http://www.goc.gov.tr/icerik3/yabancilar-ve-uluslararası-koruma-kanununda-gecici-koruma_409_558_1098 adresinden alındı
- Uluslararası Kriz Grubu. (2013). *Sınırları Bulanıklaştırmak: Türkiye için Suriye'den Yayılma Riskleri*. Belçika.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2004). Göç Sözlüğü.

Cenevre, İsviçre.

- Kartal Bilhan, B. E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 12, Sayı 2*, 275-299.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınırı*. Washington D.C.: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu& Brookings Enstitüsü.
- Kural, B. (2013, Eylül 5). *Suriyeli Sığınmacılar Sanat Yapıyor, Hükümet Yardıma Açık Olmalı*. 3 Kasım 2014 tarihinde Bianet Bağımsız İletişim Ağı: <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/149677-suriyeli-siginmacilar-arti-yor-hukumet-yardima-acik-olmalı> adresinden alındı
- Mülteci-Der Dayanışma Derneği. (2014, 20 Haziran). *20 Haziran Mülteci-ler Günü Basın Açıklaması*. 3 Kasım 2014 tarihinde Mülteci-Der: <http://www.multeci.org.tr/en/haberler/20-haziran-multeciler-gunu-ba-sin-aciklamasi/> adresinden alındı
- Miner, L. (2007). İnsani diplomasi zanaatı. S. H. Edited by Miner Larry içinde, *Humanitarian Diplomacy Practitioners and Their Craft* (s. 7-35). Tokyo: Birleşmiş Milletler Üniversitesi Yayınları.
- Orchard Cynthia, M. A. (2014). *Suriye'den Gelen Mülteciler için Avrupa'da Koruma*. Oxford: Mülteci Çalışmaları Merkezi.
- ORSAM. (2014). AFAD BAŞKANI: Türkiye Başarısını Tecrübesine, Sistemli Olmasına ve Siyasi İradesine Borçlu. *Orta Doğu Analiz, Cilt.6, Sayı.61*, s. 92-100.
- Parasiliti, A. (2013, Nisan 16). *AB Yetkilisi: Suriye Krizinin 'Sonunu Görmüyoruz'*. 15 Ocak 2015 tarihinde <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/04/kristalina-georgieva-syria-eu-commissioner-humanitarian-aid.html> adresinden alındı
- Phillips, C. (2012, Mayıs). Türkiye'nin Suriye Sorunu. *Kamu Politikaları Araştırmaları, Cilt.19, Sayı.2*, s. 137-141.
- Posta Gazetesi. (2014, Kasım 11). *Suriyeliler'e Çalışma İzni Verilecek*. 17 Kasım 2014 tarihinde Posta Gazetesi: <http://www.posta.com.tr/ekonomi/HaberDetay/Suriyeliler-e-calisma-izni-verilecek.htm?ArticleID=253000> adresinden alındı
- Regnier, P. (2011). *Ortaya çıkan insani diplomasi kavramı: Bir uygulama topluluğunun tanımlanması ve uluslararası tanınırlık için beklentiler*. International Review of the Red Cross.
- Sağiroğlu, A. Z. (2016). SADECE BİR YÜK DEĞİL AYNI ZAMANDA BİR KATKI: SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE ETKİSİ

- EKONOMİ. *Türk Göç Konferansı 2016*. Viyana: Transnational Press Londra.
- Smith, H. (2007). İnsani diplomasi: Teori ve uygulama. S. H. ed- ited by Minear Larry içinde, *Humanitarian Diplomacy Practitioners and Their Craft* (s. 36-62). Tokyo: Birleşmiş Milletler Üniversitesi Yayınları.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). (2014, Kasım 8). *Suriyeli Sığınmacılara Kimlik ve İş Verilecek*. 17 Kasım 2014 tarihinde SGK: <http://www.sgk.com.tr/2158-Haber1-suriyeli-siginmacilara-kimlik-ve-is-verilecek.html> adresinden alındı
- Türk Kızılayı. (2017). *Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu*. Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2016, Temmuz 2). *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*. 10 Mayıs 2017 tarihinde Suriyeli Kardeş- lerimize Vatandaşlık İmkânı Vereceğiz: <http://www.tccb.gov.tr/haber- ler/410/45574/suriyeli-kardeslerimize-vatandaslik-imkni-verecegiz.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2014). *Türkiye: RRP6 Aylık Güncelleme-Eylül Gıda Güvenliği*. 4 Kasım 2014 tarihinde BM Mülteci Ajansı: data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=7399 adresinden alındı
- UNHCR. (2015, Eylül). 1 Haziran 2017 tarihinde UNHCR Öngörülen Küresel Yeniden Yerleştirme İhtiyaçları: <http://www.unhcr.org/uk/protection/reset- tlement/575836267/unhcr-projected-global-resettlement-needs-2017.html> adresinden alınmıştır.
- UNHCR. (2017, 30 Mayıs). 1 Haziran 2017 tarihinde Suriye Acil Durum: [http:// www.unhcr.org/syria-emergency.html](http://www.unhcr.org/syria-emergency.html) adresinden alındı
- UNHCR. (2017, 27 Şubat). June 1, 2017 tarihinde Yoksul ülkeler zorla yerinden edilenlerin çoğuna ev sahipliği yapıyor, rapor gösteriyor: <http://www.unhcr.org/news/latest/2017/2/58b001ab4/poorer-countries-host-forcibly-dis-placed-report-shows.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2017, Mayıs 18). *Suriye Bölgesel Mülteci Müdahalesi*. 30 Mayıs 2017 tari- ihinde <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> adresinden alındı
- Whittall, J. (2009). 'Bir tuğla duvarla konuşmak gibi': işgal altındaki Filistin topraklarında insani diplomasi. *Progress in Development Studies* 9, 1, s. 37-53.